

ФІЛОСОФІЯ

УДК 101.8

Чаркіна Т. І.

кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри наглядно-профілактичної діяльності
Національний університет цивільного захисту України
(Харків, Україна), E-mail: tatyana.charkina@mail.ru

ІСТОРИКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ У ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОМУ ВИМІРІ

***Анотація.** Глобалізація суспільних відносин та пов'язана з цим тенденція переростання конфліктів у світові зіткнення з величезними руйнівними наслідками створюють нову ситуацію із визначення місця людини у сучасному світі. Спрямування наукового дослідження на вивчення нового способу буття екзистенціальних характеристик людини і основних форм її діяльності є досить актуальним. Важливе місце у цьому відводимо історико-антропологічним аспектам, які сприяють міжкультурному та міжцивілізаційному діалогу, особливо у питаннях взаємопорозуміння різних історичних традицій, етнічних світобачень, конфесійних практик і т.п.*

У роботі досліджено історико-антропологічні аспекти культурного діалогу у глобалізаційному вимірі. Схарактеризовано процес глобалізації, визначено показники культурної ідентичності, показано роль кроскультурного підходу та історико-антропологічних досліджень у створенні оптимальних умов для культурного діалогу.

Процес глобалізації культури є постмодерним, бо плюралізує й фрагментаризує кожне залучення до сучасної домінуючої культурної продукції Заходу. Сучасна глобальна культура поєднує і універсальну Західну культуру, і не-уніфіковані культури, які існують у межах національних держав. Можна говорити про постмодерний стан співіснування різних наративів, в тому числі і локальних. Важливими рисами глобальної культури є спроби поєднання різних форм і моделей культурного життя, гнучкість у бажанні зрозуміти суперечливі підходи й погляди.

Європейська культура збагатилась досвідом комунікації з іншими культурами. І велике значення у цьому відводимо боротьбі з європоцентризмом і європейською нетерпимістю до інокультурності, проголошенню принципів релятивізації. Досвід західних інтелектуалів, привів до плюралістичної толерантності й ліберальності відносно широкого кола поглядів й ідеалів.

Сучасна постмодерна філософія є принципово діалоговою, в якій метою виступає «не досягнення істини про себе, а підтримання постійного обговорення, піддавання сумніву знайдених узгоджень й новому спрямуванню обговорення».

Кроскультурність, концепції поліцентричного світового розвитку на світоглядних засадах оригінальності і рівноправності національних культур і цивілізацій, складають основу для міжцивілізаційного діалогу, створюють умови для побудови загальноприйнятної парадигми розвитку полікультурного світу.

Історичне, історико-антропологічне, філософське пізнання є вельми потужними важелями у створенні нової парадигми світового розвитку. А участь історичної антропології у формуванні моделі глобалізації, яка ґрунтується на діалозі всіх світових цивілізацій є важливим науковим доробком сучасності.

***Ключові слова:** глобалізація, культурний діалог, кроскультурність, історичне пізнання, історична антропологія.*

Постановка проблеми. Глобалізація – процес становлення єдиного взаємопов'язаного світу, в якому народи не відокремлені один від одного, а взаємопов'язані один з одним і детермінуються економічними, фінансовими, політичними відносинами, з'єднуючись в один єдиний глобальний світ. Глобалізація суспільних відносин та пов'язана з цим тенденція переростання

конфліктів у світові зіткнення з величезними руйнівними наслідками створюють нову ситуацію із визначення місця людини у сучасному світі. Суспільний процес залежить від особистісного фактора. Без зміни конкретної людини, її духовних і поведінкових структур прогресивна трансформація неможлива. Тому, досліджувати людину потрібно не тільки як суб'єкт, направлений на зовнішній світ, але й як унікальну екзистенціальну істоту, що володіє внутрішнім світом, який відображає її сутнісні характеристики.

Глобальні перетворення змінюють і підходи соціально-гуманітарних наук, які повинні враховувати надбання і особливості всіх цивілізаційних утворень, знайомити суспільства та спільноти із найважливішими подіями історії країн їх ментальними, соціальними, культурними особливостями.

Актуальність теми дослідження спрямована на вивчення нового способу буття екзистенціальних характеристик людини і основних форм її діяльності. Важливе місце у цьому відводимо історико-антропологічним аспектам. Тому що вони мають велике значення у розвитку шляхів щодо поглиблення міжкультурного та міжцивілізаційного діалогу, особливо у питаннях взаємопорозуміння різних історичних традицій, етнічних світобачень, конфесійних практик і т.п.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми існування та розвитку України у світовому глобальному просторі цікавлять українських дослідників. Вивченню різноманітних аспектів глобалізації присвячена значна кількість праць співвітчизників [1]. Українські дослідники – історики, соціологи, культурологи, філософи, економісти – дискутують та вживають у власних студіях інтелектуальні здобутки цивілізаційної теорії, історії ментальностей. Пояснюють особливості сучасного світу, аналізують історичні шляхи розвитку країн, регіонів та цивілізацій. Висвітлюють геополітичні, економічні, соціальні, культурні проблеми сьогодення та знаходять шляхи їх вирішення

Із західних дослідників означимо праці Д. Сороса, який вказує на пороки економізму та індивідуалізму. На його думку, «претензії економізму і економічної науки на універсальність не мають під собою підстав...» [2, с. 32]. Неможливість Західної соціокультурної та економічної моделі бути прийнятною парадигмою світового розвитку констатує вчений В. Л. Іноземцев [3, с. 600-602]. Небезпеку техніцизму аналізує німецький вчений У. Бек. На його думку, швидкий зріст технічного забезпечення сучасного життя призведе до виходу технічних систем із під контроль людини, отже, до наявності і можливості техногенних катастроф [4, с. 11]. І. Подберезький відзначає тенденцію «комп'ютеризації» і неминучість дегуманізації людської свідомості [5, с. 103]. Вчений Кара-Мурза, говорить, що «глобалізація – це світова контрреволюція. Це реванш П'їтьми ... Для глобалістів немає своїх країн і культур, а є вони – світове плем'я-каста – і світові туземці, яких треба обкрадати. Вони порвали зі всіма правовими і моральними нормами, на яких трималася колишня світобудова. Людина паралізована тією нахабністю і послідовністю, з якою глобалісти демонтують усю культуру і мораль. Ми переживаємо загальнолюдську культурну катастрофу» [6].

Мета. Дослідити процес глобалізації та історико-антропологічні аспекти культурного діалогу. **Завдання:** охарактеризувати процес глобалізації, визначити показники культурної ідентичності, показати роль кроскультурного підходу та історико-антропологічних досліджень у створенні оптимальних умов для культурного діалогу.

Виклад основного матеріалу. Людина сучасності опинилася віч-на-віч з суспільними суперечностями всього світу. Боротьба за вплив чи за територію; протистояння систем влади; відстоювання культурно-мовних прав; дефіцит ресурсів, конкуренція між системами права, захист духовних святинь чи релігійних «тотемів» – відбиває сутність наймасштабніших подій із взаємопроникнення, взаємозапіднення культурних світів і традицій. Але «чужинність» народів,

етносів, культур і країн є категорією відносною. Зовнішня дисгармонія такого різного мультикультурного, багатоконфесійного і багатомовного світу приховує в глибині плідну креативність, перспективи і життєву силу.

Глобалізація охоплює всі сфери суспільної діяльності: економіку, політику, ідеологію, культуру. Вона зумовлена світовими інтеграційними процесами, покликає консолідувати світове співтовариство на ґрунті єдиного економічного простору. Процес інтернаціоналізації виробництва настільки втягує народи, країни, регіони у єдиний світовий мегасоціум, що нівелює в майбутньому суть і обрис національно-державних утворень, їх трансформування в єдину, цілісну, неподільну міжнародну спільність – глобальний соціомоноліт [7].

Процес глобалізації, стирає культурні межі країн і певною мірою руйнує культурні цінності й традиції, що впливає на цілісність та саму можливість національної ідентичності.

Єдиною можливою відповіддю на виклики глобалізації є світова солідарність, глобальна справедливість і демократія. Питання ж про національну культуру постає нині не лише як питання національної, але й планетарної безпеки.

Історичне пізнання, історична антропологія та філософія накопичили концептуальні схеми, які пояснюють причини, зміст і перспективи глобальних трансформацій, що створює інтелектуальний потенціал для осмислення змін сучасності.

Глобалізацію, яка ґрунтується на світоглядній моделі європоцентризму, можна розглядати як багатофакторну комплексну систему, що поєднує велику кількість фактів, процесів, тенденцій регіонального, цивілізаційного та світового розвитку. Складність цієї системи зумовлює потребу у виборі тих аспектів глобалізації, на які концепції історичної антропології можуть здійснити вплив у першу чергу: соціокультурний і гуманітарний виміри глобалізаційних процесів. Еволюція глобалізаційних процесів у вказаних вимірах характеризується втіленням у суспільне буття принципів економізму, індивідуалізму, соціокультурної та духовно-ідеологічної уніфікації, технізації побуту і побутової поведінки та інтелектуального життя (у формі комп'ютеризації). Так, економізм знайшов втілення у соціальному житті розвинутих країн та країн що розвиваються, критеріях суто економічної ефективності та конкурентоспроможності над суспільними та духовними цінностями: солідарності, справедливості, гуманності. Неминучими наслідками соціальних дій у дусі економізму є: зменшення наукового знання у загальнокультурному просторі, падіння інтелектуального й освітнього рівня населення, процеси руйнації традиційних духовних та світоглядних цінностей.

Індивідуалізм орієнтує особистість на досягнення матеріального успіху будь-якою ціною і нехтує практикою узгоджених колективних дій. Реалізація принципу індивідуалізму тісно пов'язана з пріоритетом економічної ефективності. Західна модель масової культури досить успішно формує відповідний тип особистості, його духовні та ідейні цінності.

Соціокультурна й духовна уніфікації спрямовані на пригнічення національних культур й традиційних моделей поведінки та їх заміну єдиною для людства культурною та психологічною моделлю.

Технізація має безпосередній зв'язок з індивідуалізмом поведінки, світосприйняттям та світоглядом, які притаманні членам сучасних західних суспільств. Важливим аспектом техніцизму є технократія – ідеологія всемогутності технічних засобів у вирішенні всіх проблем сучасного світу: економічних, соціальних, етнічних, культурних, духовних та ін. Концепції технократизму складають один із елементів теорії постіндустріального суспільства. Західні вчені, описують цей процес як ідеальний соціальний устрій та головну мету економічної й соціокультурної еволюції людства.

Прихильники сучасної глобалізації вважають неолібералізм найуспішнішою

економічною моделлю, з його принципами мінімального впливу держави на ринкову економіку, денационалізації та приватизації, індивідуальною та господарською свободами. Найбільшого розповсюдження дана модель отримала у Великій Британії та США.

Цивілізаційна структура світоустрою, притаманні останній відмінності цивілізацій у аспектах етнічному, ментальному, культурному знаходять відображення та продовження у гео економічних, геополітичних, суто культурних розбіжностях і протиріччях між великими «світами» людства.

У глобальному культурному просторі виникають усі умови для формування нових культурних цінностей, які можуть змінювати існуючі, і це може мати негативні наслідки щодо національно-культурних ідентичностей різних народів. Тому, саме на локальному рівні виникає потреба захисту національного розмаїття.

Універсальної формули досягнення міжнаціональної злагоди і порозуміння немає. А налагодження міжкультурного діалогу, як плідної культурної взаємодії - єдиний вихід із ситуації, що склалася. Але, це важка праця, скерована на боротьбу із неприйняттям іншості, найчастіше всередині локальної культурної спільноти. Проте, сьогодні, зі зворотним ефектом. Криза мультикультуралізму в Європі яскраво ілюструє сказане, оскільки якісний, конструктивний діалог тут унеможлиблюють кілька причин: «держава і суспільство представлені у вигляді розрізнених спільнот, що живуть пліч о пліч, але таких, що не співпрацюють, не ідентифікують себе з єдиною державою»; мігранти - не хочуть опанувати мову, знайомитися з культурою Європи, нехтують суспільними інститутами, віддаючи перевагу варитися у власному середовищі». Ці проблеми і є наслідками «сплощення світу» і формування глобальної культури. Вони характеризуються великим руйнівним потенціалом, що спричиняє багато глобальних загроз і викликів миру.

Глобалізація – процес створення єдиного світового політичного та соціального устрою, спільних соціокультурних стереотипів, що є основним чинником у розвитку сучасного світу.

Глобальні процеси об'єктивно мають на меті трансформацію національних економічних і політичних систем, культурних та соціально психологічних стереотипів, духовних та світоглядних цінностей у єдину світову надсистему з уніфікованими змістом та алгоритмами функціонування всіх сфер життєдіяльності, що детермінуватимуть буття окремих націй та людства в цілому.

Процес глобалізації культури є постмодерним, бо він плюралізує й фрагментаризує кожне залучення до сучасної домінуючої культурної продукції Заходу. Сучасна глобальна культура поєднує і універсальну Західну культуру, і не-уніфіковані культури, які існують у межах національних держав. Можна говорити про постмодерний стан співіснування різних наративів, в тому числі і локальних. Важливими рисами глобальної культури є спроби поєднання різних форм і моделей культурного життя, гнучкість у бажанні зрозуміти суперечливі підходи й погляди. Мультикультурність, що декларується як важливе надбання сучасного західного світу, не означає відмови від первинно набутої ідентичності, як підкреслює У. Бек. Створюється складне сплетіння часткових, «глокально» переплетених спільнот, в яких ми живемо і діємо [4].

Європейська культура збагатилась досвідом комунікації з іншими культурами. І велике значення у цьому відводимо боротьбі з європоцентризмом і європейською нетерпимістю до інокультурності, проголошенню принципів релятивізації. Досвід західних інтелектуалів, привів до плюралістичної толерантності й ліберальності відносно широкого кола поглядів й ідеалів.

Ставлення людини до інших народів базується на культурній ідентичності. Схарактеризуємо її показники. Так, культурний релятивізм є розповсюдженою позицією у західноєвропейському і американському суспільстві. Незалежно від рівня розвитку, будь-яка культура визнається складною, цінною і самотутньою, як

і будь-яка інша, що має вищий рівень розвитку.

Однак, релятивізм може призвести до межової терпимості, навіть стосовно аномальних у межах будь-якої культури речей, зрештою байдужості, що може негативно вплинути на загальний моральний рівень суспільства. Крім того, у поєднанні з відсутністю національної і культурної самоідентифікації культурний релятивізм може спровокувати загрозові наслідки для самобутності культури.

Етноцентризм (від грец. *ethnos* – група, плем'я і лат. *centrum* – центр, серцевина) – погляд на світ крізь призму етнічної ідентифікації. Життєві та культурні процеси при цьому оцінюються через традиції етнічної самосвідомості, котра виступає як ідеальний зразок. Світогляд етнічної групи формується за допомогою символів минулого – міфів, легенд, святинь, емблем. Це культурно-історичне наслідування в житті етносу – величина динамічна і змінна. Що стосується відносин між групами («вони-група»), то підкреслюється «інакшість», «чужерідність», «ворожість» [8, с. 214]. Отже, йдеться про такий тип свідомості, яка визнає власний етнос єдиною правильним (на протиположному культурному релятивізму, який відзначає відносність будь-якої культури). Етнологи та культурологи відзначають глибокі корені етноцентризму та його природність як початкового стану етнічної свідомості будь-якого народу. Тут доречним буде згадати відомий розподіл на «еллінів» та «варварів», на «ескімосів» та «інупук» тощо.

Натомість ксеноцентризм полегшує спілкування з представниками інших світоглядів і культур, однак ускладнює проблему збереження культури для носія ксеноцентризму.

Ксеноцентризм (від грецького *xenos* – чужий, *centrum* – центр кола) – схильність етнічної свідомості (індивіда, соціальних груп або спільнот) сприймати цінності, норми, традиції, спосіб життя іншого народу як більш привабливі і достойні, ніж власні. Свій етнос при цьому вважається нездатним на досягнення і меншшартовісним. Тобто йдеться про позицію, протилежну етноцентризму. Так само як і етноцентризм, ксеноцентризм має своє історичне підґрунтя і, як правило, формується у тих народів, які протягом тривалого часу перебували у цілковитій залежності або під гнітом інших народів та зазнавали умисної культурної асиміляції.

Потужна хвиля ксеноцентризму щодо західноєвропейської та американської культури піднялась у країнах СНД, починаючи з 1980-1990 рр., коли ставлення до іноземців виявляло комплекс меншшартовісності пострадянської людини. Явище ксеноцентризму, безумовно, має згубний вплив на культуру того народу, який зневажає власні культурні надбання на користь інших, втрачає при цьому самобутність, запозичує культурні зразки інших народів і підмінює зміст власної культури, не досягаючи глибини запозичених (оскільки не є їхнім носієм). В основі світогляду ксеноцентризму стоїть історично зумовлена і, як правило, надзвичайно болісна для свідомої частини суспільства проблема національної, культурної та етнічної самоідентифікації.

Отже, всі три поняття – етноцентризм, ксеноцентризм, культурний релятивізм – характеризують ставлення людини до інших народів і базуються на культурній ідентичності.

Згідно з Резолюцією 56/6 Генасамблеї ООН (09.11.2001), основою для діалогу цивілізацій є «загальна участь та колективне прагнення вчитися, відкривати для себе та вивчати концепції, виявляти сфери загального розуміння та основні цінності і зводити різні підходи у єдине ціле за допомогою діалогу» [9, с. 4].

Сучасна постмодерна філософія є принципово діалоговою, в якій метою виступає «не досягнення істини про себе, а підтримання постійного обговорення, піддавання сумніву знайдених узгоджень й новому спрямуванню обговорення». Така зосередженість на діалоговості створює ризики відкидання або маргіналізації поглядів, які є незахідними, «Іншими». Зокрема, толерантність й

плюральність відступають на задній план, коли йдеться про «фундаменталістів», для яких, наприклад, релігійні істини є абсолютними і не підлягають плюральному компромісам.

Прихильники сучасної інтеркультурної філософії прагнуть знайти підстави, які сприяли б комунікації з «іншим» і застосовують герменевтичний підхід, який передбачає як на індивідуальному, так і на культурному рівні відмову від абсолютизації будь-якої культури, включаючи власну, і, навпаки, утверджують сфери взаємодії та протидії. Цей підхід є перспективним з точки зору сучасної української дійсності.

Побудова кроскультурної парадигми є важливою віхою у розвитку сучасної філософії. Кроскультурність та інтеркультурність у філософії - це дійсно поліфонічний процес із прагненням до гармонії різних точок зору, але з постійним протиставленням позицій і прагненням до толерантності.

Кроскультурність сприяє розумінню проблеми культурної ідентичності певного людського співтовариства, розглянутої в ході історичного процесу кроскультурної взаємодії і взаємозбагачення. Подолання пріоритету власних традицій, що проявляється на всіх рівнях взаємодії людей у сучасному суспільстві.

Необхідно не просто усвідомлювати цінність власної культури на рівні знання її видатних діячів, обрядових традицій чи найвизначніших пам'яток історії та мистецтва, але й будувати взаємодію, керуючись кроскультурними плюралістичними передумовами, навчитися розуміти «чужі» цінності й передавати ці знання і цей цінний досвід спілкування з іншими культурами з покоління в покоління.

Отже, специфічні ознаки й цінності є предметом кроскультурного діалогу, у якому відшукуються подібності, кореляції культур.

Кроскультурний аспект є актуальним об'єктом дослідження, який треба впроваджувати у навчання історії. Така позиція особливо актуальна в умовах намагання української вищої школи впровадити європейські стандарти освіти на умовах поліетнічності та мультикультурності. Слід звернути особливу увагу також на розвиток середніх загальноосвітніх шкіл, де викладання ведеться мовами національних меншин.

Отже, кроскультурність пронизує всі освітні рівні, але в той же час належної уваги цьому аспекту не приділяється, хоча контакти з представниками інших національних спільнот та іноземцями відбуваються у повсякденному житті людини, особливо дитини, не так часто, як контакти з учнями - представниками різних національностей конкретного регіону своєї країни, які мешкають буквально поруч із нею.

Історична антропологія орієнтується на об'єктивне й неупереджене вивчення індивідуальної та масової психології, подій та процесів минулого, що являє собою важливе інтелектуальне підґрунтя для взаємопорозуміння і діалогу цивілізацій. За висловом класика цієї науки Л. Февра: «Люди - єдині справжні об'єкти історії» [10, с. 26].

Історичне пізнання досліджує генезу і розвиток цивілізацій. Так, видатними вченими у даному напрямі є: М. Вебер, І. Г. Гердер, Л. М. Гумільов, М. Я. Данилевський, А. Дж. Тойнбі, О. Шпенглер та ін. Важливу роль у їх поглядах відіграє аналіз ментально-культурних основ цивілізаційних утворень. Так, М. Вебер сформував власну концепцію бачення принципів соціального існування і функціонування людства як системи, розвинув поняття культурно-історичних типів [11]. І. М. Гердер розглянув проблему неоднаковості та особливостей історичних процесів різних народів, зумовлених географічними обставинами їх існування.

Л. М. Гумільов висунув гіпотезу, яка пояснювала причину саморозвитку етносів, цивілізацій, впливом енергії природи, біосфери [12, с. 33-34]. М. Я. Данилевський висунув теорію культурно-історичних типів, за якою існує сукупність народів, поєднаних спільними мовою, релігією, культурними традиціями. Їх «життєвий

шлях», на думку дослідника, як і всіх живих організмів, проходить повний цикл фаз розвитку - від народження до смерті [13, с. 91-92]. А. Тойнбі провів багатоаспектний аналіз цивілізацій, схарактеризував їх функціонування та особливості структури, ментальності, змісту й розвитку. Відсутність етнічних, расових та конфесійних упереджень та ідей про пріоритет в історії будь-якої цивілізації (Західної - у тому числі) – важливий методологічний аспект досліджень автора [14, с. 156]. Пропонував переорієнтувати бачення світу народів і дослідників Заходу на розуміння та усвідомлення факту мультикультурності, його філософських, гео економічних і геополітичних наслідків.

О. Шпенглер розвинув уявлення про поліцентричний розвиток людства, сформулювавши концепцію «високих культур», які повністю реалізувалися у світовій історії. Він надавав вивченню цивілізаційного виміру історичного процесу всесвітнього масштабу. Спільним для творчості названих дослідників було розуміння полікультурності світу, необхідності діалогу та інтелектуального взаємозбагачення культур.

Цивілізаційна теорія об'єктивно протистоїть ідеологічній та аксіологічній моделі неоліберальної глобалізації та її гео економічному, геополітичному й соціокультурному втіленню. Остання не визнає оригінальності та самодостатності культурних світів.

Інтелектуальна система та вищезазначені її складові, що побудовані на концепції поліцентричного світового розвитку та на світоглядних засадах оригінальності і рівноправності національних культур і цивілізацій, складає основу для міжцивілізаційного діалогу, створює передумови побудови загальноприйнятної парадигми розвитку полікультурного світу.

Висновки і перспективи подальших пошуків. Таким чином, історико-антропологічні дослідження виконують такі функції: обґрунтування та дослідження особливостей національних культур, соціально-економічних і політичних систем; знаходження історичних аналогій та співпадінь у розвитку етносів і цивілізацій; проектування шляхів майбутнього поглиблення міжкультурного і міжцивілізаційного діалогу, особливо у аспектах взаємопорозуміння різних історичних традицій, етнічних світобачень, конфесійних практик. Такі дослідження сприяють переосмисленню та істотній корекції соціокультурної та світоглядної позицій універсалізму. У поєднанні з філософією історії історична антропологія є потужною інтелектуальною системою для налагодження діалогу культур і цивілізацій.

Історичне, історико-антропологічне, філософське пізнання є вельми потужним у створенні нової парадигми світового розвитку. А залучення історичної антропології до формування моделі глобалізації, яка ґрунтується на діалозі всіх світових цивілізацій – одне із головних завдань наукових досліджень сучасності.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Глобалізація і безпека розвитку. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
2. Сорос Д. Кризис мирового капитализма / Д. Сорос – М.: Инфра – М., 1999. – 261 с.
3. Иноземцев В. Л. Расколотаия цивилизация / В. Л. Иноземцев – М.: «Academia» – «Наука», 1999. – 704 с.
4. Бек У. Политическая динамика в глобальном обществе риска / У. Бек // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 5. – С. 10-19.
5. Подберезский И. Глобализация – неотвратимая и желанная? / И. Подберезский // Мировая экономика и международные отношения, – 2002. – №12. – С. 98-103.
6. Кара-Мурза С. Глобализация – угроза культуре / С. Кара-Мурза // Единое Отечество. – 2009. – 17 декабря. – С. 15-17/
7. Айтов С. Ш. Исторично-антропологічні та філософські аспекти діалогу культур і процеси глобалізації / С. Ш. Айтов // Сучасні соціально-культурні дискурси.- Дніпропетровськ, ДНУ, 2011. – С.100-104.
8. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эрик. – Флинта, МПСИ, Про-

гресс. Серия: Библиотека зарубежной психологии, 2006. – 352 с.

9. Глобальная повестка для диалога между цивилизациями. Из резолюции 56/6 Генеральной Ассамблеи ООН, принятой 9 ноября 2001 года // Азия и Африка сегодня. – 2002. – №8. – С. 4-5.

10. Февр Л. Как жить историей / Л. Февр / Февр Л. Бои за историю. – М.: Наука, 1991. – С. 24-39.

11. Вебер М. Избранное. Образ общества: (Сборник работ) / Вебер М. – М.: Юрист, 1994. – 702 с.

12. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли / Л. Н. Гумилев. – СПб.: Кристалл, 2001. – 639 с.

13. Данилевский Н. Я. Россия и Европа / Н. Я. Данилевский – М.: Книга. – 572 с.

14. Тойнби А. Дж. Мир и Запад / А. Дж. Тойнби // Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории. – М.: Прогресс, 1996. – С. 155 -195.

15. Бэтлер У. Контуры мира в первой половине XXI века и чуть далее / У. Бэтлер // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 1. – С. 73-80.

REFERENCES:

1. Hlobalizatsiia i bezpeka rozvytku [Globalization and Development Security]. – К.: KNEU, 2001. – 733 s.

2. Soros D. Krizis mirovogo kapitalizma [The crisis of world capitalism] – М.: Infra – М., 1999. – 261 s.

3. Inozemtsev V. L. Raskolotaya tsivilizatsiya [Broken civilization] – М.: «Academia» – «Nauka», 1999. – 704 s.

4. Bek U. Politicheskaya dinamika v global'nom obshchestve riska [Political dynamics in the global society of risk] // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. – 2002. – № 5. – S. 10-19.

5. Podberezskiy I. Globalizatsiya – neotvratimaya i zhelannaya? [Globalization – inevitable and desirable?] // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya, – 2002. – №12. – s. 98-103.

6. Kara-Murza S. Globalizatsiya – ugroza kul'ture [Globalization – a threat to the culture] // Edinoe Otechestvo. – 2009. – 17 dekabrya.

7. Aitov S. Sh. Istorychno-antropologichni ta filosofski aspekty dialohu kultur i protsesy hlobalizatsii [History anthropological and philosophical aspects of the dialogue of cultures and globalization] // Suchasni sotsialno-kulturni dyskursy.- Dnipropetrovsk, DNU, 2011.-S.100-104.

8. Erikson E. Identichnost': yunost' i krizis [Identity: Youth and Crisis]. – Flinta, MPSI, Progress. Seriya: Biblioteka zarubezhnoy psikhologii, 2006. – 352 s.

9. Global'naya povestka dlya dialoga mezhdru tsivilizatsiyami. Iz rezolyutsii 56/6 General'noy Assamblei OON, prinyatoy 9 noyabrya 2001 goda [Global Agenda for Dialogue among Civilizations. From the resolution 56/6 of the UN General Assembly adopted on 9 November 2001] // Aziya i Afrika segodnya. – 2002. – №8. – S. 4-5.

10. Fevr L. Kak zhit' istoriei / [How to live the history] // Fevr L. Boi za istoriyu. – М.: Nauka, 1991.

11. Veber M. Izbrannoe. Obraz obshchestva: (Sbornik rabot) [Favorites. The image of society: (Collected Works)]. – М.: Yurist, 1994. – 702 s.

12. Gumilev L. N. Etnogenez i biosfera Zemli [Ethnogenesis and biosphere of the Earth]. – Spb.: Kristall, 2001. – 639s.

13. Danilevskiy N. Ya. Rossiya i Evropa [Russia and Europe] – М.: Книга. – 572 s.

14. Toynbi A. Dzh. Mir i Zapad [The world and the West] // Toynbi A. Dzh. Tsivilizatsiya pered sudom istorii. – М.: Progress, 1996. – S. 155 -195.

15. Betler U. Kontury mira v pervoy polovine XXI veka i chut' dalee [The contours of the world in the first half of the XXI century, and a little further] // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. – 2002. – № 1. – С. 73-80.

Чаркина Т. И., кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры надзорно-профилактической деятельности Национальный университет гражданской защиты Украины (Харьков, Украина), E-mail: tatyana.charkina@mail.ru

Историко-антропологические аспекты развития культурного диалога в глобализационном измерении.

Аннотация. Глобализация общественных отношений и тенденция перерастания кон-

фликтов в мировые столкновения с большими разрушительными последствиями, создают новую ситуацию определения человека в современном мире. Направление научного исследования на изучение новых способов экзистенциальных характеристик человека и основных форм его деятельности есть актуальным. Важное место при этом занимают историко-антропологические аспекты, которые способствуют межкультурному и межцивилизационному диалогу, особенно в вопросах понимания разных исторических традиций, этнических мировоззрений, конфессиональных практик и т.п.

В работе исследованы аспекты культурного диалога в глобализационном измерении. Охарактеризован процесс глобализации, определены показатели культурной идентичности, показано роль кросскультурного подхода и историко-антропологических исследований в создании оптимальных условий для культурного диалога.

Современная постмодерная философия принципиально диалоговая, в которой целью выступает «не достижение истины о себе, а поддержка постоянного обсуждения, поддача сомнению найденных согласований и новому направлению обсуждения».

Кросскультурность, концепции полицентрического мирового развития на мировоззренческих началах оригинальности и равноправия национальных культур и цивилизаций, создают основания для межцивилизационного диалога, условия для построения общепринятой парадигмы развития поликультурного мира.

Историческое, историко-антропологическое, философское познание есть мощным стержнем в создании новой парадигмы мирового развития. А участие исторической антропологии в формировании модели глобализации, которая основывается на диалоге всех мировых цивилизаций – важное научное достижение современности.

Ключевые слова: глобализация, культурный диалог, кросскультурность, историческое познание, историческая антропология.

Charkina T. I., Ph.D in historical sciences, senior lecturer of the department of monitoring and prevention activities National University of Civil Defense of Ukraine (Kharkiv, Ukraine), E-mail: tatyana.charkina@mail.ru.

The historical and anthropological aspects of the cultural dialogue development in the global dimension.

Abstract. Globalization of the social relations and the consequent tendency of escalation of the conflicts in the world clashes with huge destructive consequences create a new situation that helps to define the man's place in the modern world. The studying of a new way of being of the man's existential characteristics and the main forms of its activity is a focus area of scientific researches that is quite relevant. The historical and anthropological aspects are of the great importance, because they facilitate intercultural and civilizational dialogue, especially in mutual understanding of the different historical traditions, ethnic worldviews, religious practices, etc.

The research studied the historical and the anthropological aspects of cultural dialogue in the global dimension. We characterized the process of globalization; defined indicators of cultural identity; showed the role of the cross-cultural approach and historical anthropological researches in creating the optimal conditions for a cultural dialogue.

Because of pluralism and fragmentation of every inclusion to the modern dominant cultural products of the West, the process of culture globalization is postmodern. The modern global culture integrates into either general Western culture or non-unified cultures that exist within national states. We can talk about postmodern condition of coexistence of different narratives, including local. The important features of global culture are the attempts to integrate different forms and patterns of cultural life and desire to understand the differing approaches and opinions.

The experience of communication with other cultures enriched the European culture. We give higher priority to the fight against eurocentrism and European intolerance to the other cultures, as well as the proclamation of the principles of relativization. The experience of Western intellectuals led to pluralistic tolerance and liberality in regard to a wide range of attitudes and icons.

The contemporary postmodern philosophy is essentially conversational in which the goal is «not to achieve the truth about yourself, but to maintain continual discussion, to dispute determined approvals and to give a new direction to the discussion».

Crossculture, the concepts of the polycentric global changes on the philosophical principles of originality and equality of national cultures and civilizations form the basis for civilizational dialogue. They create conditions for formation of a common development paradigm of a multicultural world.

Historical, anthropological, philosophical cognitions are very powerful impacts in the creation of a new paradigm of the global change. The essential modern scientific project is the involvement of historical anthropology in the formation of the globalization model that is based on the dialogue between all the world civilizations.

Key words: *globalization, cultural dialogue, grossculture, historical knowledge, historical anthropology.*

УДК 004.738

Пивоварська К. С.

кандидат філософських наук,
Полтавський юридичний коледж
(Полтава, Україна), E-mail: visnukdnu@i.ua

ФОЛКСОНОМІЯ У ВІРТУАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Анотація. У статті досліджується альтернативний варіант систематизації даних – фолксономія. Проводиться порівняння її з традиційною класифікацією, виявлення її переваг, виокремлюються її функції, особливості існування у просторі віртуальних соціальних мереж та у константній реальності.

Ключові слова: Інтернет, віртуальні соціальні мережі, фолксономія, мереологія, таксономія, таксон.

Питання класифікації або типології є надзвичайно важливим як у науковому пошуку, так і у повсякденній практиці. Тим чи іншим чином воно вирішується будь-де, де існує емпірична чи теоретична множина предметів і явищ. Особливо нагальним воно стає у ситуації, коли масив загальнодоступної інформації починає стрімко зростати, а сама вона надто різноманітна, що бути вписаною в попередні класифікаційні рамки.

Саме така ситуація склалася у віртуальності із поширенням технології Веб 2.0, коли користувачі стали самостійно завантажувати контент, оминаючи стадію модераторів. На відміну від сегменту Веб 1.0, який виник раніше та обов'язково включав прошарок модераторів, які мали виключне право вирішувати, яку інформацію публікувати, віртуальні соціальні мережі стали кроком значно більшої (але не абсолютної) свободи.

Наслідки цієї зміни були надзвичайно масштабними, але для в контексті нашого дослідження найголовнішим було лавиноподібне збільшення кількості завантаженого контенту. Кількість інформації зростала настільки швидко, що попередні механізми її унормування виявилися непридатними в нових умовах. Відсутність централізованого управління в межах хоча би окремих сегментів віртуального простору зробила неможливим ефективне функціонування попередніх механізмів унормування інформації. І якщо у Веб 1.0 найпоширенішою була таксономія, розподіл контенту за категоріями («мапа сайту»), то у віртуальних соціальних мережах вона стала непридатною. Постає необхідність вироблення нових алгоритмів її структурування, які би були достатньо гнучкими, але водночас зрозумілими та простими у використанні. Відповіддю на цей виклик стала поява фолксономії.

Ми повинні дослідити проблему становлення фолксономії як нового принципу класифікації, порівняно із таксономією, а також з'ясувати, яким чином природа віртуальності впливає на вибір стилю унормування. Також необхідно прослідкувати, як взаємодіє реальний і віртуальний простір у рамках побудови нової парадигми структурування контенту.

Починаючи з кінця XVIII століття, у різних галузях науки використовувався принцип систематики, відомий як таксономія. Він був запропонований Огюстеном Декандалем і полягав у створенні ієрархічної деревоподібної структури таксонів (множин, об'єднаних за певною ознакою), перший із яких (кореневий) охоплював усю сукупність підмножин, а кожен наступний рівень також включав у